

## Επιμορφωτικές ανάγκες καθηγητών σε θέματα Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Σ.Ε.Π.)

(Η σημερινή πραγματικότητα ...)

*Μιχάλης Λαγουδάκος  
Σχολικός Σύμβουλος, ΠΕ12-05  
Ανθή Φουντουκά  
Σύμβουλος ΣΕΠ στο ΚΕΣΥΠ Ν.Ιωνίας*

### Εισαγωγή

Στο γενικότερο πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων των τελευταίων χρόνων στην εκπαίδευση η υλοποίηση του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού διαφοροποιείται από τον τρόπο που τον γνωρίζαμε μέχρι σήμερα. Δηλαδή δεν αποτελεί πλέον μάθημα, αλλά συμβουλευτική διαδικασία που στοχεύει να δώσει βοήθεια στους μαθητές στα διάφορα στάδια ανάπτυξής τους να συνειδητοποιήσουν τις κλίσεις τους, να καλλιεργήσουν τις δυνατότητές τους και τελικά, αφού λάβουν πληροφορίες για όλα τα θέματα που τους αφορούν (μέσα σ' ένα σχολείο που στόχο έχει να αναπτύξει τον ενεργό πολίτη που θα έχει γνώσεις και στάσεις ζωής) να μπορέσουν να πάρουν αποφάσεις που αφορούν το μέλλον τους και γενικά τη συμμετοχή τους στο κοινωνικό γίγνεσθαι (Κοσμίδου-Hardy και Σιγάλας, 1997).

Θεωρητικά ο Σχολικός Προσανατολισμός έχει ως φροντίδα την καθοδήγηση του ατόμου με γνώμονα το ίδιο το άτομο. Ουσιαστικά ωστόσο οι ιδέες για τον Επαγγελματικό Προσανατολισμό άρχισαν να διαμορφώνονται στο εξωτερικό, όταν επιχειρήθηκε μια ανάλυση των επαγγελματών και των ικανοτήτων που ήταν αναγκαίες για την άσκησή τους. Οι υπηρεσίες του οργανώθηκαν με γνώμονα την παγίωση της αρχής: «Ο κατάλληλος άνθρωπος στην κατάλληλη θέση», ώστε η παροχή πληροφοριών στα άτομα να οδηγεί στην επιλογή σπουδών και επαγγέλματος που διευκολύνει την ορθολογική κατανομή του εργατικού δυναμικού.

Στη χώρα μας η εξέλιξη του θεσμού ακολούθησε μια πορεία ανάλογη με εκείνη που είχε και στις υπόλοιπες δυτικοευρωπαϊκές χώρες με την ένταξη του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού στο εκπαιδευτικό σύστημα ως αναγκαία για να καθοδηγήσει τους μαθητές στην απόκτηση και καλλιέργεια των κατάλληλων ικανοτήτων και δεξιοτήτων που θα τους οδηγήσει σε σωστές επιλογές για το επαγγελματικό περιβάλλον που τους ενδιαφέρει.

### 1. Η αναγκαιότητα ύπαρξης του ΣΕΠ στο εκπαιδευτικό σύστημα

Η εισαγωγή και ανάπτυξη της Συμβουλευτικής – ΣΕΠ στο εκπαιδευτικό σύστημα κρίθηκε απαραίτητη, γιατί η φύση και η μορφή διαφόρων επαγγελμάτων, καθώς και τα προσόντα που απαιτούνται για την άσκησή τους αλλάζουν και μετασχηματίζονται με ταχύτατους ρυθμούς, λόγω της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας και της διείσδυσης της νέας τεχνολογίας σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Ο συνεχώς μεταβαλλόμενος διεθνής καταμερισμός εργασίας έχει διαμορφώσει νέες μορφές οργάνωσης της εργασίας. Η εκπαιδευτική διαδικασία οφείλει να αποκτήσει έναν χαρακτήρα αντισταθμιστικό, με την παροχή βοήθειας στους μαθητές κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων (Κασσωτάκης, 1999). Συνεπώς, σήμερα περισσότερο από ποτέ, οι τεχνολογικές εξελίξεις, η όξυνση του παγκόσμιου οικονομικού ανταγωνισμού, η διαρκής αναδιάρθρωση της δομής των επιχειρήσεων, η αύξηση του διεθνούς καταμερισμού εργασίας έχουν διαμορφώσει νέες μορφές οργάνωσης της εργασίας (μερική απασχόληση, τηλεργασία, πολυειδίκευση κ.ά., (Nova-Kaltsouni & Kassotakis, 2004).

Η προετοιμασία των νέων για να αντιμετωπίσουν με επιτυχία τη νέα αυτή κατάσταση, απαιτεί την απόκτηση γενικότερων γνώσεων καθώς και την ευελιξία να εξειδικευτούν ανάλογα με τις εξελίξεις, είτε με μεταπτυχιακές σπουδές, είτε με τη δια βίου εκπαίδευση. Είναι ουσιαστικό για το μέλλον τους να ενεργοποιήσουν ένα από τα μεγαλύτερα όπλα τους την ικανότητα να «μαθαίνουν» και να «ξαναμαθαίνουν», να είναι ευέλικτοι, προσαρμόσιμοι στα νέα δεδομένα, να εξοπλιστούν με καλές πανεπιστημιακές σπουδές, γνώσεις Η/Υ, ξένων γλωσσών αξιοποιώντας στον μεγαλύτερο βαθμό το ατομικό δυναμικό τους (Ο.Ε.Δ.Β., 1999). Σύμφωνα με τον Κασσωτάκη (1999), η αποτυχία σε κάποιο επάγγελμα που δεν ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα ενός νέου είναι πολύ πιθανή, όταν λόγω ανισότητας ευκαιριών επιλέγει συχνά στην τύχη κάποιο δρόμο ή ακολουθεί τις οδηγίες κάποιου ανεύθυνου περαστικού ή κοιτάζει να δει προς τα πού πηγαίνουν οι άλλοι για να τους ακολουθήσει. Η πληροφόρηση λοιπόν συντελεί ουσιαστικά στον εκδημοκρατισμό της εκπαίδευσης και της κοινωνίας γενικότερα και συμβάλλει στη μείωση της ανισότητας των ευκαιριών.

Σκοπός του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού είναι να στηρίζει και να προετοιμάζει τους μαθητές, ώστε να παίρνουν αποφάσεις για τις μελλοντικές εκπαιδευτικές και επαγγελματικές τους επιλογές. Δημητρακόπουλος (1999). Η πραγματοποίηση του γενικότερου αυτού σκοπού επιχειρείται μέσα από τους παρακάτω ειδικότερους στόχους:

**Την αυτογνωσία.** Πρόκειται για μια διαδικασία που έχει ως στόχο να στηρίζει τους μαθητές στην προσπάθειά τους να εντοπίσουν και να

αναπτύξουν το δυναμικό τους, τις ικανότητες και δεξιότητες τους, τις αξίες τους, τα ενδιαφέροντα τους και γενικά τον εαυτό τους.

**Την πληροφόρηση.** Ο όρος πληροφόρηση εμπεριέχει τη συστηματική διαδικασία αναζήτησης, επεξεργασίας και επιλογής του κατάλληλου και εξατομικευμένου πληροφοριακού υλικού, που χρειάζονται οι μαθητές, ώστε να έχουν την καλύτερη δυνατή πρόσβαση στις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές πληροφορίες.

**Τη λήψη απόφασης.** Μια από τις δυναμικότερες και σύνθετες διαδικασίες στην εξελικτική ανάπτυξη των μαθητών είναι το να μαθαίνουν να παίρνουν αποφάσεις που αφορούν στην επαγγελματική τους σταδιοδρομία, αλλά και στην ίδια του τη ζωή, κατά τρόπο ώριμο και γι' αυτούς ικανοποιητικό και αποτελεσματικό .

**Τη μετάβαση.** Η προετοιμασία των νέων ανθρώπων για την ομαλή - αλλά και δυναμική - ένταξη τους στην επαγγελματική, οικονομική και κοινωνική ζωή αποτελεί τη μετάβαση προς τον κόσμο της εργασίας (Γαλανουδάκη –Ράπτη σε Ο.Ε.Δ.Β.,1997,Ο.Ε.Δ.Β.,1999, ΥΠ.ΕΠ.Θ.,2006).

## 2. Ο ξεχωριστός ρόλος του καθηγητή ΣΕΠ

Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα υλοποιείται από τους καθηγητές Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Οι εκπαιδευτικοί στο σύνολο τους εργάζονται έχοντας τον ίδιο στρατηγικό στόχο, τη δημιουργία δηλαδή ενός σχολείου ανοιχτού, δημοκρατικού, που μπορεί να δημιουργήσει το μελλοντικό πολίτη, ο οποίος θα έχει τη δυνατότητα να αντιμετωπίσει τα προβλήματα του καιρού του ενεργά. Ο ρόλος του Καθηγητή-Συμβούλου ΣΕΠ διαφοροποιείται ουσιαστικά καθώς στοχεύει στο σύνολο της προσωπικότητας του μαθητή, χωρίς να περιορίζεται στην προώθηση της καλλιέργειας της γνώσης.

Ο ξεχωριστός ρόλος του εκπαιδευτικού-Συμβούλου ΣΕΠ έγκειται στο να βοηθήσει τους μαθητές να γνωρίσουν όσο το δυνατόν πληρέστερα τον εαυτό τους και να χτίσουν μια θετική αυτοεικόνα, αφού αποκτήσουν την αυτογνωσία, που είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τη λήψη σωστών επαγγελματικών και εκπαιδευτικών αποφάσεων (Δημητρόπουλος, 1999) .

Με τη γνώση ότι οι μεταβάσεις από μια κατάσταση σε μια άλλη αυξάνονται διαρκώς και οι αποφάσεις και η επίλυση προβλημάτων γίνονται υπόθεση δυσκολότερη από ποτέ, ο Καθηγητής-Σύμβουλος ΣΕΠ οφείλει να είναι προετοιμασμένος να ανταπεξέλθει στο ρόλο διευκόλυνσης των μαθητών στον τομέα αυτογνωσίας- αυτοαντίληψης, να είναι ενημερωμένος για τις αλλαγές και τη σύγχρονη μορφή της αγοράς εργασίας, να διευκολύνει τους μαθητές στη διαδικασία λήψης απόφασης, καθώς και να λειτουργήσει ως φορέας της πληροφόρησης στο Σχολείο

για τις σπουδές και τα επαγγέλματα. Είναι σαφές ότι για να εκπληρώσει τον πολύπλοκο ρόλο του είναι σημαντικό να υιοθετήσει μια υπεύθυνη στάση που θα χαρακτηρίζεται από κριτική αυτογνωσία, κριτική κοινωνική ενημέρωση και διάθεση για εξέλιξη προσωπική και επαγγελματική (Κοσμίδου- Hardy, 1997)

Πολύ συχνά ο Επαγγελματικός Προσανατολισμός έχει την έννοια της υποβοήθησης του ατόμου να προσαρμοστεί ομαλά στο σχολικό περιβάλλον ή στον κόσμο της εργασίας. Κατ' αυτή την έννοια ο ΣΕΠ σχεδόν ταυτίζεται με τη Συμβουλευτική. Και παρότι συνιστά έναν τομέα μόνο των εφαρμογών της Συμβουλευτικής, είναι εξαιρετικά σημαντικός, γιατί το πρόβλημα επιλογής του επαγγέλματος αποτελεί την πιο σπουδαία πράξη στη ζωή μας (Κασσωτάκης, 1999).

Βασική επιδίωξη του εκπαιδευτικού ως λειτουργού Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού θεωρείται η δημιουργία ζεστής φιλικής ατμόσφαιρας, ώστε οι μαθητές μπορούν να βιώσουν την ουσιαστική ενασχόληση με τον εαυτό τους καθώς αισθάνονται συχνά ότι οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί τους ενασχολούνται με τα προσωπικά τους βιώματα και συναισθήματα, τόσο τα δικά τους, όσο και των μαθητών (Μπρούζος, 1998). Η σημασία λοιπόν της αυτογνωσίας- αυτοαντίληψης για τη ζωή του ατόμου είναι μεγάλη. Σύμφωνα με έρευνες (Λεονταρή 1996), τα άτομα που διαθέτουν θετική εικόνα του εαυτού τους βιώνουν καλύτερη προσαρμογή, μεγαλύτερη δημοτικότητα αλλά και ανεξαρτησία από την ομάδα,, χαμηλότερο βαθμό άγχους, καλές διαπροσωπικές σχέσεις, ενώ παρουσιάζονται ικανά να αποδεχθούν τον εαυτό τους ακόμη και με τις αδυναμίες τους, και έχουν αυτοπεποίθηση και ισχυρά κίνητρα για επιτυχία.

Επιτυχία λοιπόν για έναν εκπαιδευτικό και ιδιαίτερα για έναν σύμβουλο του ΣΕΠ είναι να καταφέρει να είναι προσιτός, να κερδίσει το σεβασμό, να συμμερίζεται τα ενδιαφέροντα τους και να τους μεταφέρουν στον κόσμο της μάθησης με τέτοιο τρόπο που να αγγίζει τις καρδιές τους, ώστε να προχωρήσουν σε σωστές επιλογές για το επαγγελματικό περιβάλλον που τους ενδιαφέρει και να αποκτήσουν τις κατάλληλες ικανότητες και δεξιότητες για αυτό.

Μέσα στον πολύπλευρο ρόλο του καλείται να παρέχει πληροφορίες και βοήθεια στους μαθητές, να εργάζεται μέσα σε κλίμα κατανόησης και ελευθερίας, να σέβεται και να αποδέχεται το μαθητή όπως είναι, αναγνωρίζοντας ότι έχει τη δική του προσωπικότητα, δικές του επιθυμίες και ανάγκες ( Μπρούζος, 1998). Χρησιμοποιώντας βασικές αρχές συμβουλευτικής όπως συναίσθηση, εκτίμηση και άνευ όρων αποδοχή και γνησιότητα οφείλει να διεισδύσει στον εσωτερικό κόσμο του συμβουλευόμενου, να συναισθανθεί το συνομιλητή του, να τον «αφουγκραστεί» με όλες τις αισθήσεις και να κατανοήσει το



συναισθηματικό κόσμο του, τα προβλήματά του, χωρίς βέβαια να ταυτίζεται μ' αυτά. Σύμφωνα με το Δημητρόπουλο(1998), βασική προϋπόθεση για την επιτυχή πραγμάτωση της ενσυναίσθησης που περιγράψαμε πιο πάνω είναι η ενεργητική ακρόαση. Μέσω της ενεργητικής και προσεκτικής ακρόασης ο συμβουλευόμενος, αρχίζει να αισθάνεται ότι τον κατανοούν, αναλαμβάνει βαθμιαία την ευθύνη για τον εαυτό του και έτσι αρχίζει αυτό που αποκαλεί ο Rogers εσωτερικό διάλογο και αυτοεξερεύνηση (self-exploration). Αποφασιστική στην παραπάνω εξελικτική διαδικασία αποτελεί η γνησιότητα που φέρνει στην συμβουλευτική σχέση ο Σύμβουλος καθώς και η εκτίμηση και άνευ όρων αποδοχή της προσωπικότητάς του συμβουλευόμενου (Μπρούζος, 1998).

### **3. Επιμόρφωση - Σκοποί και σύντομο ιστορικό**

Η επίτευξη των στόχων της εκπαίδευσης και η ποιότητά της εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Ο ουσιαστικότερος όλων, είναι ο εκπαιδευτικός που καλείται να συνδέσει τη θεωρία με την πράξη στην τάξη ( Ματσαγγούρας, 2005 ). Η ταχύτητα παλαιώσης της γνώσης, η ένταση αλλά και η έκταση των κοινωνικών,οικονομικών, τεχνολογικών και πολιτιστικών αλλαγών επηρεάζουν την καθημερινότητα του σχολείου, τη διδακτική μεθοδολογία, το κλίμα της τάξης. Επιπρόσθετα η βασική εκπαίδευση δεν είναι δυνατόν να καλύψει όλο το φάσμα των πρακτικών γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων που απαιτούνται για την άσκηση του διδακτικού και παιδαγωγικού έργου των εκπαιδευτικών, στη διάρκεια της θητείας τους (Γκότοβος, κ.ά.,1996, Ξωχέλλης,1991). Συνεπώς η επένδυση στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών είναι στρατηγικής σημασίας καθώς συμβάλλει στη βελτίωση του παιδαγωγικού τους ρόλου, αναπροσανατολίζει τη σχέση τους με την εργασία τους, την επαγγελματική τους ανάπτυξη και εξέλιξη στην επαγγελματική και προσωπική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών, όσο και του εκπαιδευτικού συστήματος στο σύνολο του (Rogers, 1999). Θα μπορούσε δε να οριστεί ως η παροχή σχεδιασμένων μαθησιακών δραστηριοτήτων σε ώριμα άτομα που λαμβάνει υπόψη και αξιοποιεί όλους τους σύγχρονους προβληματισμούς και τις κατευθύνσεις, με κριτήριο την υπευθυνότητα τους, την κοινωνική τους εμπειρία και τον ισορροπημένο τρόπο ύπαρξής τους (Κόκκος, 1999, Καραμπίνη & Ψιλού, 2005).

Η σημασία της δε, ως μέσου βελτίωσης της διδασκαλίας και της μάθησης των μαθητών καταδεικνύεται σύμφωνα με τον Νικολακάκη, (2003), από το μεγάλο ενδιαφέρον ερευνητών σε διεθνές επίπεδο (Hyeoman & Miles,1984· Hall & Hord, 1987· Ingvarson & Coulter, 1987· Little,1989· Fullan, 1991 και 1993· Joyce & Showers, 1995· Sprinthall, Reiman & Theirs- Sprinthall, 1996)

Η ανάγκη για εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό για την εφαρμογή της Συμβουλευτικής και του Επαγγελματικού Προσανατολισμού στην Εκπαίδευση οδήγησε στην οργάνωση διαφόρων επιμορφωτικών σεμιναρίων. Είναι απαραίτητο να τονιστεί ότι οι εκπαιδευτικοί που καλούνται να υλοποιήσουν τον Επαγγελματικού Προσανατολισμού στην Εκπαίδευση αποτελούν μια σαφέστατα ανομοιογενή ομάδα τόσο στο επίπεδο αρχικής ειδίκευσης όσο και στα κίνητρα που τους ωθούν στην ανάληψη του μαθήματος.

Τα πρώτα επιμορφωτικά σεμινάρια Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού στην Εκπαίδευση για καθηγητές Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης πραγματοποιήθηκαν κατά τα έτη 1977-1978 όταν και αρχικά εφαρμόστηκε πειραματικά ο θεσμός (Συρόκου, 2009). Το σχολικό έτος 1979-1980, πραγματοποιήθηκαν περιορισμένες επιμορφώσεις ενώ το 1982 αρχίζει διευρυμένη δεκαπενθήμερη επιμόρφωση για 2500 εκπαιδευτικούς με στόχο την εισαγωγή των εκπαιδευτικών στις βασικές αρχές του ΣΕΠ, στη νέα μεθοδολογική προσέγγιση και σε θέματα πρακτικής αντιμετώπισης του θεσμού (Τέττερη,κ.ά., 1989).

Η σημαντικότερη όμως προσπάθεια προς την κατεύθυνση της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών στο ΣΕΠ έγινε κατά τα έτη 1983-1986 με τη συμμετοχή περίπου 450 καθηγητών στα πλαίσια του Προγράμματος: «Η μετάβαση από το σχολείο στην εργασία». Για τα επόμενα χρόνια το Υπουργείο Παιδείας, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και ο Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ο.Ε.Ε.Κ) πραγματοποίησαν επιμορφώσεις εκπαιδευτικών Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού. Κατά το διάστημα 1998-2000, στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος: Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση (Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. Ι) του Β Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, πραγματοποιήθηκε μια πιο συστηματική προσπάθεια επιμόρφωσης τόσο από τον Τομέα Ψυχολογίας του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών σε συνεργασία με το τμήμα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης όσο και από το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Την ίδια περίοδο το Υπουργείο Παιδείας συνεργασία με το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών σε 10 πανεπιστήμια της χώρας, πραγματοποίησε σε επιμόρφωση 520 ωρών για 450 εκπαιδευτικούς της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στη Συμβουλευτική και τον Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό με σκοπό την εφαρμογή του θεσμού στο επίπεδο της σχολικής μονάδας και την στελέχωση 200 Γραφείων Σ.Ε.Π. που λειτούργησαν σε ισάριθμες σχολικές μονάδες (Τετραδάκου,κ.ά., 2007).

Τα τελευταία χρόνια οργανώθηκαν προγράμματα κατάρτισης Συμβούλων Σ.Ε.Π. της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στο πλαίσιο έργων του (Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. ΙΙ, Κατηγορία Πράξης 4.1.1.β και Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. ΙΙΙ) με στόχο κυρίως τη δημιουργία στελεχών για τη στήριξη των δομών ΣΕΠ (Κ.Ε.ΣΥ.Π, ΓΡΑ.Σ.Ε.Π και ΓΡΑ.ΣΥ) που στη συνέχεια μερικώς καταργήθηκαν.

Η ανάγκη επιμόρφωσης ωστόσο είναι συνεχής καθώς παρά τις προόδους στον τομέα της εκπαίδευσης και κατάρτισης των λειτουργών συμβουλευτικής και προσανατολισμού στη χώρα μας, η εκπαίδευσή τους δεν φαίνεται να είναι ικανοποιητική (Κασσωτάκης και Μάνος, 2002) ενώ το έργο των στελεχών Σ.Ε.Π. που επιμορφώθηκαν δεν έχει αξιολογηθεί μέχρι τώρα, να μπορέσουμε να αντλήσουμε συμπεράσματα για την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων κατάρτισης (Σιδηροπούλου-Δημακάκου, 2008).

#### **4. Επιμόρφωση - Ειδικά χαρακτηριστικά της ομάδας στόχου**

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών είναι μια δυναμική διαδικασία η οποία βελτιώνει το παιδαγωγικό τους ρόλο επαναπροσανατολίζει τη σχέση τους με την εργασία τους, την επαγγελματική τους ανάπτυξη και εξέλιξη (Μαυρογιώργος, 1996). Στη σύγχρονη εποχή με τις πολλές προκλήσεις, θεωρείται αυτονόητο και αναπόσπαστο τμήμα της επαγγελματικής σταδιοδρομίας των εκπαιδευτικών που οφείλουν να προσαρμοστούν και να εκσυγχρονιστούν ακολουθώντας τις επιστημονικές, οικονομικές και τεχνολογικές εξελίξεις.

Έρευνες (Συρόκου, 2009 & Λαγουδάκος 2011) δείχνουν ότι η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών θεωρεί ότι δεν έχουν λάβει ικανοποιητική επιμόρφωσή στην ειδικότητά τους. Όπως προκύπτει από τις απαντήσεις, στις έρευνες Μαυρογιώργος, (1999), και ΟΕΠΕΚ, (2007) οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι οι θεματικές ενότητες που είναι οι πλέον σημαντικές για την επιμόρφωσή τους είναι η διαχείριση προβλημάτων τάξης, η Συμβουλευτική και Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός, η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών και η ανάπτυξη δημιουργικών σχέσεων με μαθητές και γονείς. Το προσωπικό δε ενδιαφέρον αποτελεί το βασικό κίνητρο για συμμετοχή σε επιμορφώσεις και τα στοιχεία έρχονται να επιβεβαιώσουν τις επισημάνσεις πολλών εκπαιδευτικών φορέων για έλλειψη ενός συστήματος παρακίνησης στην Ελλάδα που θα βοηθούσε τους εκπαιδευτικούς να αναζητήσουν μόνοι τους τρόπους βελτίωσης και εξέλιξης που θα αντιστάθμιζαν την ελλιπή κατάρτιση και επιμόρφωση τους.

Το αντίστοιχο ποσοστό για τους εκπαιδευτικούς που υλοποιούν ΣΕΠ όσον αφορά την διαρκή ανάγκη επιμόρφωσης είναι σχεδόν καθολικό πλησιάζοντας το 95% (Σιδηροπούλου και Παυλάκου, 2006, Παίζη, 2006,

Ταχούλα, 2007, Λαγουδάκος, 2011 ) γεγονός που αναδεικνύει τις αυξημένες ανάγκες των εκπαιδευτικών στο συγκεκριμένο αντικείμενο. Εξ άλλου στην προαναφερόμενη έρευνα (Ταχούλα, 2007) οι εκπαιδευτικοί που έχουν ενδιαφέρον για το ΣΕΠ, νοιώθουν περισσότερο ικανοποιημένοι από την προσωπική τους προσπάθεια για επιμόρφωση σε σχέση με τους άλλους εκπαιδευτικού.

Είναι πιθανό βέβαια το ενδιαφέρον για επιμόρφωση να οφείλεται στο ίδιο το αντικείμενο διδασκαλίας που τους ενεργοποιεί ώστε να εντοπίζουν με μεγαλύτερη ευκολία τις αδυναμίες τους και να αντιμετωπίζουν με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα τα προβλήματα που προκύπτουν μέσα από την αναζήτηση, τη μελέτη, τη συμμετοχή σε επιμορφωτικά προγράμματα και εξωσχολικές δραστηριότητες.

Σ αυτό το σημείο πρέπει να τονιστεί ότι οι εκπαιδευτικοί ΣΕΠ αποτελούν μια κατά βάση ανομοιογενή ομάδα τόσο από άποψη ειδικότητας όσο και λόγω των διαφορετικών κινήτρων για την ανάληψη του μαθήματος. Αρκετοί από τους εκπαιδευτικούς που διδάσκουν Σ.Ε.Π. πιθανά δεν σκέφθηκαν ότι κάποτε θα διδάξουν ένα αντικείμενο το οποίο δεν έχουν σπουδάσει ή προσεγγίσει με κάποιο οργανωμένο και συστηματικό τρόπο καθώς είναι εκπαιδευτικοί ειδικοτήτων που το χρειάζονται για συμπλήρωση ωραρίου.

Τα ποσοστά δείχνουν ότι μόνο οι μισοί εκπαιδευτικοί κάνουν το μάθημα από προσωπική επιλογή και όχι για τη διευθέτηση του προγράμματος του σχολείου ή τη συμπλήρωση του ωραρίου τους ( Λαγουδάκος, 2011) Η κατάσταση αυτή έχει φυσικά βελτιωθεί από αυτή που κατέγραψε έρευνα του Δημητρόπουλου (1986), όπου περίπου το 70% των εκπαιδευτικών Σ.Ε.Π. δίδασκαν παρά τη θέλησή τους. Συνεπώς για τους εκπαιδευτικούς που δεν επέλεξαν από προσωπικό ενδιαφέρον το Σ.Ε.Π. ως διδακτικό αντικείμενο, είναι πιθανό οι όποιες προσπάθειες επιμόρφωσης καταβάλλονται να προσκρούουν στις πρώτες δυσκολίες και να μην έχουν συνέχεια, λόγω της απογοήτευσης που νιώθουν (Συρόκου, 2009), κάτι που αποτυπώνεται και στη έρευνα Ταχούλα, (2007) όπου βλέπουμε ότι Οι εκπαιδευτικοί που πήραν το ΣΕΠ για συμπλήρωση ωραρίου δεν επιθυμούν να παρακολουθήσουν σεμινάριο ΣΕΠ, αλλά σχετικό με διαχείριση προβλημάτων σχολικής τάξης.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω δεν είναι παράξενο το γεγονός ότι οι περισσότεροι από τους εκπαιδευτικούς Σ.Ε.Π. δεν έχουν καταρτιστεί σε ζητήματα που σχετίζονται με το θεσμό, ενώ λιγότεροι από τους μισούς διαθέτουν σημαντική μακρόχρονη επιμόρφωση (Παϊζη, 2006, Λαγουδάκος, 2011).



### 5. Σχεδιασμός εφαρμοσμένων προγραμμάτων επιμόρφωσης ΣΕΠ

Σύμφωνα με την έρευνα Σιδηροπούλου –Δημακάκου (2008) ένα από τα βασικά μειονεκτήματα που εντοπιστήκαν στο σχεδιασμό των προγραμμάτων εκπαίδευσης των υπευθύνων ΣΕΠ, ήταν ότι δεν προέβλεπαν βιωματικές δραστηριότητες για αυτοδιερεύνηση και αυτοαξιολόγηση των εκπαιδευθέντων, με αποτέλεσμα να καλούνται να προσφέρουν υπηρεσίες Συμβουλευτικής χωρίς να γνωρίζουν τις δυνατότητές τους και τους περιορισμούς τους.

Φαίνεται ότι οι καθηγητές που υλοποιούν ΣΕΠ επιθυμούν τα επιμορφωτικά προγράμματα να έχουν κυρίως πρακτικό χαρακτήρα και να περιέχουν βιωματικές ασκήσεις (Παϊζη, 2006, Συρόκου, 2009, Λαγουδάκος, 2011)

Όπως υποστηρίζει η Νικολακάκη (2003), οι εκπαιδευτικοί ως ομάδα στόχου αναζητούν ένα πρόγραμμα επιμόρφωσης που να προσφέρει λιγότερες συνταγές, δίνοντας τους περισσότερες ευκαιρίες να ενεργούν και να σκέφτονται. Συνεπώς ο σκοπός της επιμόρφωσης δεν μπορεί να είναι η ‘συμμόρφωση των εκπαιδευτικών’, ώστε να είναι αποτελεσματικοί εκτελεστές και παθητικοί εφαρμοστές εκπαιδευτικών μέτρων και αλλαγών, που συνδέονται με την εξυπηρέτηση των αναγκών του υφιστάμενου κάθε φορά εκπαιδευτικού συστήματος. (Μαυρογιώργος, 1996) αλλά μια διαδικασία πρόκλησης, υποστήριξης και προσφοράς ευκαιριών για επαγγελματική ανάπτυξη και εξέλιξη. Κατά αυτό τον τρόπο τα διάφορα επιμορφωτικά προγράμματα παραχωρούν τη θέση τους στους καθημερινούς τρόπους με τους οποίους οι εκπαιδευτικοί, τα στελέχη της διοίκησης, οι σχολικοί σύμβουλοι κατανοούν, εξηγούν και διαμορφώνουν μετασχηματιστικές παρεμβάσεις στο σημερινό σχολείο. Τα παραπάνω επιβεβαιώνονται ερευνητικά καθώς η ικανοποίηση από την ενασχόληση με το ΣΕΠ δείχνει μεγάλη συσχέτιση τόσο με τα πολλά έτη προϋπηρεσίας όσο και με το επίπεδο επιμόρφωσης σε αυτό (Συρόκου, 2009, Λαγουδάκος, 2011).

Στην έρευνα των Σιδηροπούλου και Παυλάκου (2006) σχετικά με τις εξειδικευμένες δεξιότητες των καθηγητών-συμβούλων ΣΕΠ στην Ελλάδα φαίνεται ξεκάθαρα ότι υπάρχει μεγάλη ανάγκη για επιμόρφωση σε πρακτικά ζητήματα όπως η εξοικείωση με τα ψυχομετρικά εργαλεία (tests) ΣΕΠ. Αυτό σαφέστατα οφείλεται στην προσπάθεια των εκπαιδευτικών να είναι επαρκής τόσο στο κομμάτι της συμβουλευτικής προσέγγισης (Λαγουδάκος, 2011) όσο και της ενημέρωσης των μαθητών για τις σπουδές, τα επαγγέλματα και την αγορά εργασίας. Ανάγκη η οποία πηγάζει από το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί καθημερινά καλούνται να δώσουν απαντήσεις στους μαθητές τους για τα συγκεκριμένα θέματα, ώστε να τους καταστήσουν ικανούς να ανταποκριθούν στις ανάγκες της εποχής και να αντιμετωπίσουν τη

ρευστότητα και αβεβαιότητα, αφού η αναζήτηση προσανατολισμού στην εργασία ουσιαστικά αναφέρεται στην αναζήτηση στόχων και διαδρομών ζωής (Συρόκου, 2009).

Ωστόσο παρά τις σαφέστατες ιδιαιτερότητες των εκπαιδευτικών που υλοποιούν ΣΕΠ και λαμβάνοντας υπόψη ότι τα εσωτερικά κίνητρα τα επιμορφωτικά προγράμματα που σχεδιάζονται από τους φορείς χάραξης της εκπαιδευτικής πολιτικής γι αυτούς οφείλουν να έχουν όλα τα χαρακτηριστικά των προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων. Πιο αναλυτικά στη μελέτη διερεύνησης επιμορφωτικών αναγκών του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου τον Οκτώβριο του 2010 που έγινε για το «Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών», η μεγάλη πλειοψηφία των εκπαιδευτικών θεωρεί ότι αποδοτικότερη μορφή επιμόρφωσης είναι η δομημένη επιμόρφωση μεγάλης διάρκειας όπως οι μεταπτυχιακές σπουδές σε ΑΕΙ. Τα σημαντικότερα κίνητρα προκειμένου να συμμετάσχουν σε ένα πρόγραμμα επιμόρφωσης είναι τα εσωτερικά κίνητρα-γνώσεις και η πιστοποίηση - μοριοδότηση της επιμόρφωσης. Ως σημαντικότερα εμπόδια εμφανίζονται η απόσταση του επιμορφωτικού κέντρου από τον τόπο κατοικίας, οι οικογενειακές υποχρεώσεις και δεσμεύσεις που απορρέουν από την επιμόρφωση. Όσον αφορά τη μορφή της επιμόρφωσης που επιθυμούν να έχει το πρόγραμμα είναι Συνδυασμός Συμβατικής και εξ αποστάσεως.

Συνεπώς σημαντικά στοιχεία για τον σχεδιασμό ενός επιμορφωτικού προγράμματος ΣΕΠ/Συμβουλευτικής είναι η συμμετοχή των επιμορφούμενων στο σχεδιασμό, η στενή συνεργασία επιμορφωτών-επιμορφωμένων, η επαρκής επικοινωνία, ο χρόνος και ο τόπος πραγματοποίησης, οι δεσμεύσεις και τέλος η κατοχύρωση για την αύξηση των επαγγελματικών τους προσόντων. Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με την έρευνα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, όσοι ενδιαφέρονται να παρακολουθήσουν επιμορφωτικά προγράμματα σε θέματα ΣΕΠ προτιμούν τη μέθοδο της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης σε συνδυασμό με Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις τα Σαββατοκύριακα που θα έχουν μακροχρόνιο χαρακτήρα και θα οδηγούν σε δίπλωμα εξειδίκευσης που κατοχυρώνει και αυξάνει τα επαγγελματικά προσόντα, συνδυάζοντας τη θεωρία με την πράξη με ταυτόχρονη χρήση νέων τεχνολογιών. Παρόμοια αποτελέσματα έχουμε και από μικρότερης εμβέλειας έρευνες (Ταχούλα, 2007, Συρόκου, 2009, Λαγουδάκος, 2011)

## **6. Η Συμβολή των ΚΕΣΥΠ στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών**

Όπως αναφέρθηκε, οι έρευνες (Ταχούλα, 2007, Λαγουδάκος, 2011) δείχνουν ότι οι εκπαιδευτικοί που υλοποιούν ΣΕΠ - ανεξάρτητα από τις δυσκολίες που αναφέρουν -θεωρούν τα ΚΕΣΥΠ τη δομή στην οποία

μπορούν πιο άμεσα να απευθυνθούν για στήριξη στο έργο τους. Με τις ελευταίες αλλαγές και την κατάργηση των ΓΡΑ.Σ.ΕΠ και ΓΡΑ.Σ.Υ. τα ΚΕΣΥΠ καλούνται να αναλάβουν έναν ιδιαίτερο ρόλο που σύμφωνα με το νομικό πλαίσιο λειτουργίας τους αποβλέπει στην επιστημονική υποστήριξη και καθοδήγηση τόσο των καθηγητών όσο και των μαθητών των γονέων, και των νέων μέχρι 26 ετών που είναι υποψήφιοι ή αναζητούν πληροφόρηση και συμβουλευτική στήριξη .

Η εμπειρία μας δείχνει ότι κομβικό σημείο στην διευκόλυνση των εκπαιδευτικών ΣΕΠ αποτελεί ο τρόπος που επιλέγουν να συνδέονται με τον υπεύθυνο ΚΕΣΥΠ της περιοχής τους. Η αμφίδρομη αυτή σχέση αναπτύσσεται μέσω ανταλλαγής απόψεων και εμπειριών, υλοποίησης πολύπλευρων δραστηριοτήτων ΣΕΠ (ομιλίες, βιωματικά σεμινάρια, ημερίδες, Ευρωπαϊκών Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων) καθώς και της ανάπτυξης ενός τοπικού δικτύου συνεργασίας για τη διάχυση γνώσεων και πληροφοριών σε γονείς, μαθητές, καθηγητές και την τοπική κοινωνία . Ωστόσο η ανάπτυξη ουσιαστικής συνεργασίας με το ΚΕΣΥΠ αποτελεί σαφέστατα και ευθύνη του εκπαιδευτικού που αναλαμβάνει την υλοποίηση ΣΕΠ ανεξάρτητα από τους λόγους που τον οδηγούν σε αυτό.

## **7. Δυσκολίες και προβλήματα εκπαιδευτικών που υλοποιούν ΣΕΠ**

Θα ήταν παράλειψη σε μια βιβλιογραφική επισκόπηση των επιμορφωτικών αναγκών των εκπαιδευτικών που υλοποιούν ΣΕΠ να μην αναφερθούμε στα βασικότερα προβλήματα που αναδεικνύονται μέσα από τις έρευνες που παρουσιάσαμε (Παίζη, 2006, Σιδηροπούλου και Παυλάκου,2006, Ταχουλα,2007, Συρόκου,2009, Πι, 2010, Λαγουδάκος,2011).

Οι εκπαιδευτικοί – σύμβουλοι ΣΕΠ παρουσιάζονται αβέβαιοι για το μέλλον του θεσμού κυρίως μετά τον αποκλεισμό του προγράμματος από το Λύκειο και την κατάργηση των πρωτοβάθμιων δομών του θεσμού ( ΓΡΑ.Σ.Ε.Π., ΓΡΑ.ΣΥ ).

Φαίνονται επίσης απογοητευμένοι από την συνεργασία τους με τους φορείς που εμπλέκονται με το Σ.Ε.Π. (ΚΕΣΥΠ, ΕΚΕΠ, Υπουργείο Παιδείας) καθώς και από τους τοπικούς φορείς (Δήμος, Επιχειρήσεις). Εδώ θα ήταν παράλειψη να μην επισημάνουμε ότι παρά τις δυσκολίες τα ΚΕΣΥΠ δείχνουν να είναι οι δομές που οι εκπαιδευτικοί μπορούν πιο άμεσα και αποτελεσματικά να απευθυνθούν ( Λαγουδάκος, 2011) Θεωρούν επίσης σημαντικό μειονέκτημα το προσφερόμενο διδακτικό και εποπτικό υλικό καθώς και τον ελλιπή τεχνολογικό εξοπλισμό που έχουν στη διάθεσή τους. Αξιοπρόσεχτη διαπίστωση αποτελεί η έλλειψη στήριξης από τον Διευθυντή και τους συναδέλφους που βιώνουν όσοι υλοποιούν προγράμματα ΣΕΠ που περιγράφεται ακόμα και ως απαξιωτική. Η σχέση με μαθητές και γονείς προβληματίζει

εξαιρετικά τους εκπαιδευτικούς- συμβούλους ΣΕΠ κάτι που αναδείχθηκε και από την ανάγκη τους να επιμορφωθούν ενισχύοντας τις συμβουλευτικές τους δεξιότητες..

### **Συμπεράσματα**

Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός και η Συμβουλευτική, βρίσκονται στις τελευταίες θέσεις του ενδιαφέροντος ενός μεγάλου δείγματος εκπαιδευτικών διαφόρων ειδικοτήτων (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2010). Φαίνεται ότι η υποχρεωτική, τις περισσότερες φορές, ενασχόληση τους με το αντικείμενο δρα ανασταλτικά στην ανάπτυξη ενδιαφέροντος στο αντικείμενο ( Δημητρόπουλος,1986, Λαγουδάκος,2011, Συράκου,2009). Ωστόσο για όσους επιλέξουν να εμπλακούν ουσιαστικά με το θεσμό το ενδιαφέρον για επιμόρφωση προσωπική και επαγγελματική εξέλιξη είναι μεγάλο. Γεγονός που συνδέεται με τη μεταβολή της συνειδητότητας και τη διαφοροποίηση των τρόπων αυτογνωσίας ώστε να εντοπίζουν με μεγαλύτερη ευκολία τις αδυναμίες τους, και να αντιμετωπίζουν με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα τα προβλήματα που προκύπτουν μέσα από την αναζήτηση, τη μελέτη, και τη συμμετοχή στο πρόγραμμα ΣΕΠ. Στο πλαίσιο αυτό οι εκπαιδευτικοί ΣΕΠ προτιμούν επιμορφωτικά προγράμματα ευέλικτα, προσαρμοσμένα στις ανάγκες τους, βιωματικού χαρακτήρα, εφαρμόσιμα στην πράξη, με περιεχόμενο που καλύπτει κυρίως νέα γνωστικά αντικείμενα ή πεδία με νέες διδακτικές προσεγγίσεις, σχεδιασμένα από αξιόπιστους φορείς, και μάλιστα με τη συμμετοχή τους, σύμφωνα με τις αρχές εκπαίδευσης ενηλίκων.

### **ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ**

- Βρετάκος, Β. (1990). *Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός στην Ελλάδα*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Δημητρόπουλος, Ε. Γ. (1996). *Σχολικός Εκπαιδευτικός και Επαγγελματικός Προσανατολισμός και Συμβουλευτική*. Μέρος Πρώτο. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Fullan, M. (1991). *The New Meaning of Educational Change*. London: Cassell.
- Καλούρη - Αντωνοπούλου, Ο.(1992). Η Συμβουλευτική στην εκπαίδευση. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 24-25, 41-49.
- Κρίβας, Σπ. - Μίχαλου, Αικ. (2009). *Οι Υπηρεσίες Προσανατολισμού/ Συμβουλευτικής στο Χώρο της Τυπικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα: Ζητήματα Αξιολόγησης. Μία Ερευνητική Προσέγγιση. Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, τ. 74-75



- Λαγουδάκος, Μ., Μπάλιου, Ε.(2011). Η Πολυπολιτισμική διάσταση στο Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό και ο νέος ρόλος του Συμβούλου ΣΕΠ. *ΕΛΕΣΥΠ: Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού* 94-95, 3 /2011
- Λαγουδάκος, Μ., Χρύση, Μ.(2011). Η διαδικασία της Αυτογνωσίας και ο Επαγγελματικός Προσανατολισμός μέσα από τη θεατρική δράση, *ΕΛΕΣΥΠ-Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 94-95, 3/2011
- Λαγουδάκος, Μ., Φουντουκά, Α.(2012). Αγωγή Σταδιοδρομίας: Θέσεις,Στάσεις,Προβλήματα, Προτάσεις βελτίωσης του Προγράμματος, *ΕΛΕΣΥΠ- Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 96, 4/2012
- Μάικου, Α.(2010). *Ο Θεσμός του Επαγγελματικού Προσανατολισμού και οι Θεσμοθετημένες Δομές Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Δ.Ε. Πάτρα: ΕΑΠ
- Σιδηροπούλου-Δημακάκου, Δ. & Δρόσος, Ν. (2008). *Λήψη επαγγελματικής απόφασης & επαγγελματική ωριμότητα εφήβων που ανήκουν σε πολιτισμικά διαφορετικές ομάδες: Πιλοτική έρευνα σε μαθητές Γ΄ Γυμνασίου*. Ελληνική Ψυχολογική Εταιρεία (ΕΛΨΕ). Αθήνα: ΕΛΨΕ
- Σκλήρη, Μ. (2007). *Διερεύνηση Επιμορφωτικών Αναγκών των Εκπαιδευτικών -Συμβούλων Σ.Ε.Π Νομού Αχαΐας*. Δ.Ε. Πάτρα: ΕΑΠ
- Σιρόκου Ε.(2009). *Διερεύνηση επιμορφωτικών αναγκών των εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που διδάσκουν Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό και Συμβουλευτική*. ΔΕ. Πάτρα: ΕΑΠ
- Ταχούλας, Σ. (2007) . *Εκπαιδευτικοί και Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός*. ΔΕ. Πάτρα: ΕΑΠ
- Matsagouras, H. (2005), (2nd ed.), ‘Teaching Theory and Practice’, Part A, Athens, Gutenberg



Από το αρχείο του <http://www.siatistanews.gr>